

Norðurlandahúsið í Føroyum 15 ár

Úr turkíhúsi í Norðurlandahúsið

Norðurlandahúsið læt dyrnar upp fyri almenninginum tann 8. maí 1983 og fyllir sostatt 15 ár dýra biðidag. Men áðrenn Húsið varð vígt og kundi takast í nýtslu, var eitt stórt arbeiði gjørt - bæði til tess at fyrirleika byggingina og at sannføra fólk um gagnið av hesum húsi. Sosialurin hevur hitt Dánjal Paula Danielsen á Velbastað, ið var landsstýrismaður í seinnu helvt av sjeytiárunum, tá ætlanin um norðurlandskt mentunahús rættiliga tók dik á seg

Dánjal Pauli er góður frásøgu- maður, og vit finga eitt prát við hann um, hvussu ætlanin um at byggja Húsið kom í lag, hvussu undirtøkan var fyri hesum, og hvussu heit 15 árin hava hiltast.

Dánjal Pauli fortelur, at Er- lendur Patursson, sum var um- boðsmaður í Norðurlandaráð- num fyri Løgtingið, legði upp- skot fram í 1971 í ráðnum um at byggja eitt sjónleikarhús í Fø- royum, og síðani bleiv ein norð- urlandsk nevnd sett at víðgera hetta uppskotið. Hetta vrakaði hon tó og segði tað ikki vera uppgávuna hjá henni, at byggja eitt norðurlandskt leikhús í Fø- royum.

Men so var tað ein svenskur ríkisdagslimur og føroyavinur. Hann vildi ikki sleppa hesum tankanum, men skeyt ístaðin upp at byggja eitt mentunahús, eitt meira breitt hús, ið eisini skuldi rúma øðrum enn sjón- leiki. Uppskotið varð altso ikki heilt slept, og ein nevnd helt fram við arbeiðinum.

So skuldi spyrjast í Føroyum. Einir tíggu føroyskir mentunar- stovnar finga skriv um ætlanina, og hesir finga høvi at siga, hvat teir hildu um hana. Men sum so ofta hjá føroyingum var reakti- ónin nærmast negativ hjá teim- um allarflestu, onkur helt kanska, at vit fóru at blíva ein upp av øðrum. Hetta varð altso latið úr hondum, áðrenn eg kom í Landsstýrið í 1975, heldur Dánjal Pauli fram.

Men bert einar fyra dagar aftan á kom stjórin fyri kultur- sekretariatid í Keypmannahavn til Føroya, ein finni, sum eisini var stjóri fyri kulturudvalget hjá Norðurlandaráðnum, sum somu- leidis virkar í Keypmannahavn. Reaktiúnin higani úr Føroyum var kortini ikki totalt avvisandi - summi vóru hálfpositiv - men sum heild var móttøkan sera lukkað. Ikki minst frá sjónleikar- um.

Eisini á tí politiska leikpalli- num, hoyrduð illvilji og ofta ironisk argument - onkur skeyt upp at byggja Húsið í Fugloy - tí fleiri mettu eitt norðurlandskt mentunahús í Føroyum vera púra óneyðugt.

Oyðimørk

Men onkustaðni var vælvild, og so skjótt tað fríttist, at mentun- arhúsið skuldi byggjast í Føroy- um, hevði Tórshavnar kommuna

samtíkt, at hon vildi lata eitt byggibúgvíð grundstykki. Staðið var har, húsið liggur í dag. Hetta var tá úti í eini oyðimørk. Ring- vegurin var projekteraður, men tá var hetta úti í haganum við ongum bygningum nærindis.

Dánjal Pauli greiðir víðari frá, at tað var keðiligt veður hendan dagin - vátaslettingur - hann fór niðan hagar við hesum finn- anum. Tað var ikki so hugaligt við vátakava uppi í haganum, men so høvdu vit fundir við hann, og vóru samdir um í Landsstýrinum at mæla til at byggja eitt hús.

So varð tosað um figging. Húsið í Íslandi er bygt fyri 99% av norðurlandskum miðlum, meðan íslendingar bert hava goldið 1%. Til hetta segði hann, at hetta kundi tað ikki vera talan um, tí teir roknaðu við, at norð- urlandskt virksemi í einum slík- um húsi í Føroyum vildi vera í mesta lagi hundrað dagar um árið, t.v.s. at næstan trýggir fjórð- ringar vildu verða føroyskur aktivitetir, og tí máttu føroy- ingar luttaka á ein heilt annan máta, enn íslendingar gjørdu.

Vit søgdu so í Landsstýrinum, at kommunan hevði latið grund- stykki, og Landsstýrið vildi gera fundamenteringina av húsnum. Føroyingar skuldu so eisini gjalda átta prosent av rakstrar- útreiðslunum. Hesum uppskoti- num fór hann avstað aftur við.

Vann frama

Í januar 1976 var norðurlandsk- ur ráðharrafundur í Kungälv í Svøríki. Har møttu so Demmus Hentze og eg sum tann føroyski parturin í ráðharraráðnum.

Niels Matthiasen var danskur mentamálaráðharri tá, og vit báðir sótu undir liðini á hvørtjum øðrum á tí fundinum, minnst fyrrverandi landsstýrismaðurin á Velbastað. Hetta málið var so á skránni, og eg royndi at víð- mæla sum frægast og argument- era fyri, at vit skuldu byggja Húsið, sigur Dánjal Pauli.

Niels Matthiasen tók beinan- vegin undir við hesum, sum var tað ein sjálfvígja. Eingin ís- lendskur ráðharri var hjástaður, bara ein departementcheffur, og hann tók eisini undir. Norðmað- urin harafurimóti helt, at hetta uppskotið skuldi »slaktast«. Sviin, ein dæmligur maður, var positivur, meðan ein finsk, sum var formaður, visti hvørki út ella inn um nakað nakrantíð, so

norðmaðurin stóð eftir í minniluta, og illa bar til hjá honum at mótmæla, tá Niels var so entusiastiskur, og hinir vóru linliga positivir, sum Dánjal Pauli málbar seg.

Fylgjan var so tann, at tað var víðtikið á fundinum principielt, at vit skuldu fara undir at byggja Húsið.

So varð arbeiðið víðari við pro- jektinum, og ein stýrisbólkur skuldi setast, har eg bleiv valdur at umboða Føroyar.

Hesin legði so ein figgar- karm, og ein arkitektakapping bleiv útskrívað. Millum limirnar var onkur næmingur hjá tí víða- gitna finska arkitektinum, Aalto, og aðrir topparkitektur, umframt okkum »sivilu«.

Eini 140 uppskot komu inn. Tey vóru ógvuliga ymisk, og føroyingar sendu eisini inn. Men vit í nevndarbólkinum lögdu høvudsentin á, at onkrar høv- uðslinjur máttu vera í. Sjónleik- arlinjan var jú slept av Ráð- harraráðnum, so semja var í hesi vælsignaðu nevnd um, at ein konsertsalur skuldi vera tað sentrala rúmið í húsnum, um- framt at hann eisini skuldi kunna brúkast til onnur endamál, sigur Dánjal Pauli.

Sum kunnugt bleiv tað upp- skotið hjá tí norska arkitekti- num, Ola Steen, ið varð valt.

Gott fólk

Spakin bleiv so settur í jørð- ina, og góð tvey ár eftir, tann 8. maí 1983, varð Húsið vígt. Tá virksemd so byrjaði, bleiv hetta stýrið víðkað, og m.a. kom tann sami norðmaðurin, ið hevði verið so negativur, í stýrið, og nú bleiv hann so ógíliga entusi- astiskur. Eisini íslendingar finga eitt umboð afturat í stýrið. Teir høvdu annars valt fyrrverandi forsetan og víðurkenda vísinda- mannin, Kristján Eldjárn, til stýrslim, og eg plagi mangan at siga, at eg trúgvi ikki, at eitt einasta norðurlandskt ráð av nøkrum slag hevði persónar á so høgum støði, sum Norðurlanda- húsið hevði. Á tann hátt var Húsið óvanliga vígt fyri, heldur Dánjal Pauli Danielsen fyri.

So kann ein spyrja, hvussu Húsið og úrslit tess hava hiltast? Har má hvør einstakur svara fyri seg, men eg kann siga, at Húsið avgjört hevur livað upp til mínar væntanir. Eingin ivi um tað, sigur Dánjal Pauli. Ein kann altíð kjakast um, hvat ein átti at

Dánjal Pauli Danielsen í Búðini á Velbastað var limur í stýrinum fyri Norðurlandahúsið tey fyrstu mongu árin

gjørt, men tosa vit um týðningin fyri føroyskt mentunarlív, hevur Húsið eftir mínari meting havt grundleggjandi týðning, ótrúlig- an týðning.

Tí fyri tað fyrsta hava vit tvey elementar ting, nevniliga ein stóran sal, sum man legði upp til skuldi verið ein modernaður musikkusalur. Tað hevði jú tvær fylgjur við sær: Onnur var tann, at nú vóru fyrirteytir fyri at bjóða einum og hvørjum uttanfrá hølir, sum vóru ideel. Menn, sum hava skil fyri akustikki og tilfíkkum, hava sagt, at hesin er ein tann besti salur, sum finst í norðurlondum at rúma tónleiki.

Dánjal Pauli nevnr síðani føroysku tónleikararnar, bæði teir útinnanandi og skapandi, sum hava havt høvi til bæði at verið har og eisini fingið figgar- ligar karmar at virka í - ikki bara í Húsnum, men eisini í øðrum norðurlondum. Tí ein partur av virkseminum hjá Norðurlanda- húsnum var jú, at man skuldi presentera Føroyar uttanlanda.

Um málningalistina sigur Dánjal Pauli, at Listaskálin var soleiðis fyrri, at hann var so lítil, at í nógv ár var tann árliga Ólav- søkuframsýningin í Norð- urlandahúsnum, har heilt onnur víðurskipti vóru, enn føroysk listafólk vóru von við framman- undan. Har var rúmsátt. Haraf- urat finga føroyskir málara serframsýningar í Norðurlanda- húsnum, og Húsið hevur eisini skipað fyri nógvum framsýning- um uttanlanda, sum Húsið hevur figgiað.

Tað er ilt at meta nágreiniliga um hvønn týðning Húsið hevur havt at týða fyri bókmentimar, men fyri tónleik og málningalist hevur tað havt ómetalan týð- ning heldur Dánjal Pauli. Ikki minst fyri útinnandi listafólk.

Hóast Húsið ikki bert er bygt til sjónleik, so er tað betri bygn- ingur til hesa listagrein enn nakar annar føroyskur bygn- ingur. Vit hava jú fingið stórar leikir uttanfrá, stórar uppseting- arnar hava verið í Norðurlanda- húsnum, og her minnst Dánjal Pauli úr rúgvuni m.a. aftur á »Skeyk« í fjør, »Antigone« og »Eitt dukkuheim« eftir Ibsen í 1984, ið bæði varð spældur á føroyskum og íslenskum. Føroyingar fáa stutt sagt roynt seg upp á ein heilt annan máta og fáa eisini sceniskar møgu- leikar, sum ikki áður hava verið til staðar.

Harafurat hevur Húsið verið karmur um altjóða ráðstevnu- virksema av vmsum slag.

Dánjal Pauli sigur, at umstøð- urnar í Norðurlandahúsnum kollvelt móðuleikarnar hjá øllum mentunarlívi í Føroyum, og at vit als ikki hava mist okk- um burtur í øllum hesum, sum onkur vildi vera við í fyrstuni. Tvørturímóti, heldur hann.

Sum dømi um hesar broyttu umstøður minnst Dánjal Pauli aftur á, at ofta vóruð føroyskar og útlendskar konsertir hildnar í skúlaaulum, og einaferð fyrst í sekstíárunum, tá danska Radio- symfoniorkestrið vitjaði her, varð spælt í turkíhúsnum á Skála.

Sum heild heldur Dánjal Pauli, at tað hevur verið góður kontinuitetur í húsnum, og at enda kann hann ikki lata vera við at nevna Húsið sjálvt sum unikt arkitektoniskt verk. Hann heldur Húsið vera minst líka hugnaligt at koma inn í, tá einki fólk er í tí, og kallar hetta norð- urlandska mentunahúsið í Fø- royum eitt listaverk í sær sjálv- um.